

Η ΣΧΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

Πρὸς ἐξακριβώσιν τῆς ὑφισταμένης σχέσεως μεταξὺ τῆς πολιτειολογίας καὶ τῆς πολιτικῆς ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς ἱστορίας ἀφ' ἑτέρου εἶναι ἀνάγκη νὰ καθορισθῇ προηγουμένως τὸ περιεχόμενον, ἡ ἀποστολὴ καὶ ἡ μέθοδος τῆς ἐρεῦνης τῶν ἐπιστημῶν τούτων.

Ἐφ' ὅσον ἡ πολιτειολογία ὡς ὑποκείμενον τῆς ἐρεῦνης τῆς ἔχει τὴν σπουδαιοτάτην ἐκ τῶν κοινωνικῶν ὀργανώσεων, τὸ κράτος, θεωρούμενον ὡς κοινωνικὸν φαινόμενον καὶ ὡς νομικὸν θεσμόν, ἢ, κατὰ τὸν Georg Jellinek, «τὴν γνῶσιν τῆς ἐμφανίσεως τοῦ κράτους κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις τῆς ὑπάρξεώς του»¹, δύο εἶναι τὰ μέρη, εἰς τὰ ὅποια ἀναλύεται, ἡ κοινωνικὴ πολιτειολογία καὶ ἡ νομικὴ πολιτειολογία. Τὰ δύο ταῦτα μέρη, εἰς τὰ ὅποια ἀναλύεται ἡ πολιτειολογία, ἂν καὶ συνδέονται ἐσωτερικῶς, ἀντιδιαστέλλονται ἀλλήλων ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν χρησιμοποιουμένην μέθοδον: Τὸ πρῶτον ἐρευνᾷ τὸ πραγματικὸν εἶναι, τὰ ἀντικειμενικῶς συμβαίνοντα ἐν τῇ ζωῇ τῶν κρατῶν, ὡς λ.χ. τοὺς ὄρους τῆς γενέσεως, τῆς ἀκμῆς καὶ τῆς παρακμῆς, τοὺς σκοπούς, τὰ γνωρίσματα — ἕδαφος, λαός, δύναμις — τὰς μορφάς, ὑφ' ἃς ἐμφανίζεται, τὴν ἐπίδρασιν, τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ ἐπὶ τὰς ἄλλας ἐκδηλώσεις τοῦ πολιτισμοῦ κλπ., χρησιμοποιεῖ δὲ τὴν μέθοδον τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν, αἵτινες ἀνάγονται εἰς νόμους — ὑπὸ τοὺς νόμους νοουμένης τῆς συμπεριλήψεως σειρᾶς γεγονότων, περὶ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν ὁποίων πιστοποιεῖ ἡ πείρα. Τὸ δὲ δεύτερον μέρος ἐρευνᾷ τὴν νομικὴν φύσιν τοῦ κράτους καὶ ἔχει περιεχόμενον τοὺς ἐν τῷ πραγματικῷ εἶναι τοῦ κράτους ἐκφραζομένους νομικοὺς κανόνας τοῦ δέοντος γενέσθαι, οἵτινες, ἐπειδὴ εἶναι ἐν ἰσχύϊ καὶ παρ' αὐτοὺς ὑπάρχει ἡ ἐγγύησις περὶ τῆς ἐκτελέσεώς των, μετέχουν πλὴν τοῦ δέοντος γενέσθαι καὶ τοῦ εἶναι, χρησιμοποιεῖ δὲ τὴν μέθοδον τῶν νομικῶν ἐπιστημῶν, αἵτινες καθορίζουν τοὺς κανόνας τοῦ δέοντος γενέσθαι, οἵτινες πραγματοποιοῦνται διὰ τῶν ἀνθρωπίνων σκέψεων καὶ ἐνεργειῶν.

Ἡ δὲ πολιτικὴ εἶναι ἡ ἐπιστήμη, ἢ κατ' ἄλλους ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ τέχνη συγχρόνως, ἣτις ἀσχολεῖται μὲ τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν διακυβέρνησιν τοῦ κράτους ὡς πρὸς τὰς ἐσωτερικὰς καὶ τὰς ἐξωτερικὰς ὑποθέσεις του, ἢ

¹ Georg Jellinek, Allgemeine Staatslehre, Berlin 1921, σελ. 9.

κατὰ τὸν W. Bauer, «ἡ πολιτικὴ εἶναι τὸ ἄθροισμα τῶν ἐνεργειῶν τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ πολιτικοῦ, τοῦ δημοσίου βίου»¹. Κατὰ ταῦτα ἡ πολιτικὴ στρέφεται πρὸς τὸ μέλλον, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν πολιτειολογίαν, ἣτις εἶναι ἡ ἐπιστήμη τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος. Διαρεῖται δὲ ἡ πολιτικὴ εἰς θεωρητικὴν ἢ ἐπιστημονικὴν καὶ πρακτικὴν, ἡ δὲ μεταξὺ αὐτῶν σχέσις εἶναι περίπου ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν σχέσιν, ἣτις ὑφίσταται μεταξὺ τῆς θέσεως γενικῶν ἀρχῶν καὶ τῆς ἐφαρμογῆς των εἰς τὰς ἐπὶ μέρους περιπτώσεις.

Ἡ θεωρητικὴ ἢ ἐπιστημονικὴ πολιτικὴ, προϋποθέτουσα καὶ στηριζομένη ὡς εἰς βοηθητικὰς ἐπιστήμας εἰς τὴν ἱστορίαν, τὴν πολιτειολογίαν καὶ ἄλλας ἐπιστήμας, ἀσχολεῖται κυρίως περὶ τὰ θεμελιώδη προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸ κράτος πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐσωτερικῶν καὶ τῶν ἐξωτερικῶν σκοπῶν καὶ σχέσεων αὐτοῦ, ὡς καὶ περὶ τὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ λύσις των κατὰ τρόπον πληρέστερον καὶ ἀσφαλέστερον. Ἡ θεωρητικὴ πολιτικὴ κατὰ ταῦτα ἔχει τελεολογικόν, τ.ἔ. εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῆς σκοπιμότητος κατευθυνόμενον χαρακτῆρα, ἢ ἄλλως εἶναι ἐπιστήμη κανόνων. Μεταξὺ ὅμως τῶν κανόνων τοῦ δικαίου καὶ τῶν κανόνων τῆς θεωρητικῆς πολιτικῆς ὑπάρχει οὐσιώδης διαφορά: Οἱ κανόνες τοῦ δικαίου εἶναι ἐν ἰσχύϊ καὶ παρ' αὐτοὺς ὑπάρχει ἡ ἐγγύησις περὶ τῆς ἐκτελέσεώς των, «εἶναι δύναμις πραγματικὴ ἐπιφέρουσα ὄρισμένας ὑπολογισίμους ἐνεργείας». Εἰς τοὺς κανόνας τῆς πολιτικῆς τοῦναντίον οὐδεμία δεσμευτικὴ δύναμις ὑπάρχει, ἀλλὰ ἰσχύουν δυνάμει ἐλευθέρως ἀναγνωρίσεως καὶ ὑποχρεώσεως, διότι ποικίλλουν ἀναλόγως τῶν ἐπιτευχθησομένων ὑπὸ τοῦ κράτους σκοπῶν, οἵτινες εἶναι σχετικοὶ πάντοτε, τ.ἔ. ἐξαρθῶνται ἐκ τῆς ἀντιλήψεως περὶ τῶν ἐσχάτων σκοπῶν τῆς κοινωνικῆς τῶν ἀνθρώπων συμβιώσεως.

Ἡ δὲ πρακτικὴ πολιτικὴ εἶναι ἡ διαμόρφωσις συγκεκριμένων κρατικῶν σχέσεων, ἐσωτερικῶν ἢ ἐξωτερικῶν, ἡ δημιουργία νέων ἀξιῶν πολιτικῶν ἐπὶ τῇ βάσει ἀνεγνωρισμένων ἀρχῶν, λαμβανομένων ὅμως ὑπ' ὄψιν τοῦ ἰδιοφυοῦς χαρακτῆρος τοῦ ὑπὸ λύσιν ἐκάστοτε προβλήματος καὶ τῶν ἰδιοφυῶν καὶ ἐξειδικευμένων περιστάσεων, ὑπὸ τὰς ὁποίας πρέπει νὰ λυθῇ τοῦτο. Προϋπόθεσις δὲ διὰ τὴν ἀσκήσιν τῆς πρακτικῆς πολιτικῆς δὲν εἶναι ἁπλῶς ἡ γνῶσις τῆς ἱστορίας, τῶν κρατικῶν θεσμῶν ἐνὸς συγκεκριμένου κράτους καὶ τῶν σχέσεων αὐτοῦ πρὸς ἄλλα κράτη, ἢ βαθεῖα διεύσεις εἰς τὴν ψυχολογικὴν σύνθεσιν τοῦ ἀποτελοῦντος τὸ κράτος ἐμπύχου ὕλικου, ἢ δημιουργικὴ ἱκανότης καὶ ἡ ἰσχύς τῆς θελήσεως, ἣτις ὀπλίζει τὸν πολιτικὸν πρὸς κατανίκησιν τῶν δυσχερειῶν, τὰς ὁποίας εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ συναντήσῃ εἰς

¹ W. Bauer, Einführung in das Studium der Geschichte, Leipzig 1921, σελ. 138.

τὸ ἔργον του. Ἄλλὰ ὁ μετερχόμενος πρακτικὴν πολιτικὸς πρέπει νὰ ἔχη σαφῆ παρὰστασιν τῶν προβλημάτων, ἅτινα λογικῶς δύνανται νὰ τεθοῦν εἰς τὸ κράτος. Τὸ δὲ ζήτημα, ἂν καὶ κατὰ πόσον ἡ πρακτικὴ πολιτικὴ εἶναι δυνατὸν νὰ υποβληθῆ εἰς κανόνας, οἵτινες θὰ χρησιμεύσουν ὡς ὁδηγὸς τῆς πολιτικῆς ἐνεργείας, συνδέεται στενῶς μετ' ἄλλου γενικωτέρου προβλήματος ἀπασχολοῦντος τὴν ἀνθρωπίνην σκέψιν, κατὰ πόσον δηλ. καὶ ἐν τίνι μέτρῳ καὶ βαθμῶ εἶναι δυνατὴ ἡ πνευματικὴ καὶ ἡ ἠθικὴ δρᾶσις.

Κατὰ δὲ τὸν ἐπικρατέστερον θεωρούμενον ὄρισμὸν τῆς ἐννοίας τῆς ἱστορίας, αὕτη εἶναι ἡ ἐπιστήμη, ἡ ὁποία ἐρευνᾷ τὰ γεγονότα τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἐξελίξει των καὶ ἐρμηνεύει αὐτὰ ἐν τῇ ψυχοφυσικῇ των αἰτιότητι.

Πρὸς διασάφισιν καὶ συμπλήρωσιν τοῦ ὁρισμοῦ τούτου τῆς ἐννοίας τῆς ἱστορίας εἶναι ἀνάγκη νὰ παρατηρηθοῦν τὰ ἀκόλουθα :

Ἡ ἔρευνα ὑπὸ τῆς ἱστορίας ὄλων τῶν προϊόντων τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἢ ἄλλως ὄλων τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ πολιτισμοῦ ἐν τῇ ἐξελίξει των εἶναι ἀδύνατος ἐνεκα τῶν ἐπιπροσθουσῶν παντοειδῶν δυσχερειῶν πρὸς τοῦτο. Εἶναι δὲ ἡ σπουδαιότερα ἐκ τῶν δυσχερειῶν τούτων ἡ ἀδυναμία τῆς συγκεντρώσεως πολυμεροῦς προπαιδεύσεως ἀναλόγου πρὸς τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν ἰδιάζουσαν φύσιν τῶν ἐρευνητέων ἐκδηλώσεων τοῦ πολιτισμοῦ παρὰ τῷ ἐρευνητῇ, ὁσονδήποτε καὶ ἂν εἶναι οὗτος προνομιούχος καὶ ἠὺνοημένος ὑπὸ τῆς φύσεως. Ὡς ἐκ τούτου ἐν τῇ πράξει κατ' ἀνάγκην ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων καὶ πρὸς συμβιβασμὸν τῶν ἀντιμαχομένων ἀπαιτήσεων τῶν σχολῶν τῆς πολιτικῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ ἐπιβάλλεται ὁ περιορισμὸς τοῦ πεδίου τῆς ἐρεῦνης τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ ἐξ ἐπαγγέλματος ἱστορικοῦ. Περιορίζεται δὲ συνήθως τὸ πεδίον τῆς ἐρεῦνης τῆς ἱστορίας εἰς τὸ κράτος καὶ τοὺς ἀμεσώτερον πρὸς τὸ κράτος συνδεομένους κλάδους τοῦ πολιτισμοῦ, ὡς εἶναι τὸ δημόσιον δίκαιον, συνταγματικὸν καὶ διοικητικόν, αἱ οἰκονομικαὶ σχέσεις, ἡ διάρθρωσις τῆς κοινωνίας εἰς τάξεις καὶ ὁ ἀγὼν τῶν τάξεων πρὸς ἀλλήλας, ἡ θρησκεία καὶ ἐνδεχομένως ἡ Ἐκκλησία. Ὅτι τὰ στοιχεῖα ταῦτα τοῦ πολιτισμοῦ συνδέονται ἀμεσώτερον πρὸς τὸ κράτος, τὸ πρᾶγμα εἶναι προφανές. Τὸ δημόσιον δίκαιον, συνταγματικὸν καὶ διοικητικόν, εἶναι αὕτη ἡ ὀργάνωσις τοῦ κράτους· αἱ οἰκονομικαὶ σχέσεις προσδιορίζουν τὴν διάρθρωσιν τῆς κοινωνίας εἰς τάξεις καὶ τὸν ἀνταγωνισμὸν πρὸς ἐπικράτησιν τῶν κοινωνικῶν τάξεων· εἰς ὅλα δὲ τὰ πολιτισμένα κράτη ἡ θρησκεία προστατεύεται ὑπὸ τοῦ κράτους, ἢ ἡ Ἐκκλησία ὀπωσδήποτε ἐξαρτᾶται ἐξ αὐτοῦ. Πρόκειται δὲ περὶ στοιχείων τοῦ πολιτισμοῦ, ἅτινα συγγενῆ πρὸς ἀλλήλα ἐρευνῶνται ὑπὸ συγγενῶν ἐπιστημῶν ἀνηκουσῶν εἰς τὴν ὁμάδα τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου εἶναι δυνατὴ ἡ προσοικειώσεις τῶν θεωρητικῶν ἀρχῶν καὶ τῶν μεθόδων τῆς ἐρεῦνης αὐτῶν ὑπὸ τοῦ ἐρευνητοῦ τῆς ἱστορίας.

Ἡ δὲ αἰτιότητα, εἰς ἣν ὑπόκεινται τὰ ἱστορικά γεγονότα, δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν αἰτιότητα, εἰς ἣν ὑπόκεινται τὰ φυσικά γεγονότα, ἔνεκα τῆς ὑφισταμένης μεταξὺ των διαφορᾶς. Τὰ πρῶτα εἶναι γεγονότα ψυχικά, γεγονότα συνειδήσεως· τὰ δεύτερα εἶναι προῖον ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων. Περὶ τῶν φυσικῶν γεγονότων προκειμένου, ἰσχύει ἡ φυσικὴ αἰτιότητα, ἐκ τῆς αὐτῆς δηλ. αἰτίας ἐπέρχεται πάντοτε τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα ὑπὸ ὁρισμένης προϋποθέσεως. Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον εἶναι δυνατὴ ἡ ἀναγωγὴ ἀπὸ τῶν φυσικῶν γεγονότων εἰς νόμους ἔχοντας καθολικὸν καὶ ἀναμφισβήτητον κῦρος, αἱ δὲ περὶ αὐτὰ ἀσχολούμεναι φυσικαὶ ἐπιστῆμαι χρησιμοποιοῦν τὴν γενικεύουσαν μέθοδον. Περὶ τῶν ἱστορικῶν ὅμως γεγονότων προκειμένου καὶ ὅταν ἀκόμη οἱ ἐξωτερικοὶ, οἱ ὕλικοι ὄροι τῆς ἱστορικῆς δημιουργίας εἶναι οἱ αὐτοί, δὲν ἐπέρχεται ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας τὸ αὐτὸ πάντοτε ἀποτέλεσμα, διότι οἱ ἐξωτερικοὶ οὗτοι ὄροι προβάλλονται ἀπλῶς ὡς ἐλατήρια εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἱστορικῶς δρῶντος ἀνθρώπου, ὅστις ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν θέτει σκοπὸν τῶν πράξεών του. Τὰ γεγονότα κατὰ ταῦτα, περὶ τὰ ὁποῖα ἀσχολεῖται ἡ ἱστορία, γίνονται ἅπαξ καὶ δὲν ἐπαναλαμβάνονται κατὰ τὴν μορφήν των, εἶναι ἴδια. Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ἀναγωγὴ ἀπὸ τούτων εἰς νόμους ἔχοντας καθολικὸν καὶ ἀναμφισβήτητον κῦρος κατὰ τὸ πρότυπον τῶν νόμων τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ἡ ἱστορία ἀναχωρεῖ ἀπὸ ἐπὶ μέρους γεγονότα καὶ ἐπὶ μέρους γεγονότα ἐπιστέφουν τὴν ἔρευναν αὐτῆς, ἢ ἄλλως ἡ ἱστορία χρησιμοποιοῖ τὴν εἰδικεύουσαν μέθοδον. Τὸ περιεχόμενον αὐτῆς ἀποτελεῖ τὸ συγκεκριμένον ὕλικόν τῆς πνευματικῆς δημιουργίας τοῦ ἐν κοινωνίᾳ ζῶντος ἀνθρώπου καὶ ὅχι οἱ γενικοὶ τύποι ἢ νόμοι, εἰς τοὺς ὁποίους ἀναγόμεθα δι' ἀφαίρέσεως, γνώρισμα δὲ αὐτῆς εἶναι ἡ διαρκὴς κίνησις καὶ ἡ μεταβολὴ καὶ ὅχι ἡ ἀδράνεια καὶ ἡ στασιμότης.

Ἐκ τῶν λεχθέντων μέχρι τοῦδε περὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀποστολῆς τῆς πολιτειολογίας καὶ τῆς πολιτικῆς ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς ἱστορίας ἀφ' ἑτέρου καταφαίνεται, ὅτι αἱ ἐπιστῆμαι αὗται διαφέρουν ἀλλήλων κατὰ τε τὸ πλάτος καὶ τὴν χρησιμοποιομένην μέθοδον.

Ἡ πολιτειολογία καὶ ἡ πολιτικὴ λαμβάνουσαι ὑπ' ὄψιν ὄχι μόνον ἔν κράτος συγκεκριμένον, ἀλλὰ τὰ κράτη γενικῶς, περιορίζονται εἰς τὴν θεωρητικὴν ἔρευναν τοῦ κράτους. Ἐρευνοῦν λ.χ. ἡ κοινωνικὴ πολιτειολογία τοὺς ὄρους τῆς γενέσεως, τῆς ἀκμῆς καὶ τῆς παρακμῆς τῶν κρατῶν, τοὺς σκοπούς, γενικοὺς καὶ εἰδικούς, τὴν ἐπίδρασιν, τὴν ὁποῖαν ἀσκοῦν ἐπὶ τὰς ἄλλας ἐκδηλώσεις τοῦ πολιτισμοῦ κλπ. ἡ νομικὴ πολιτειολογία τοὺς κανόνας τοῦ ἰσχύοντος πολιτειακοῦ δικαίου, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν νομικὴν φύσιν τοῦ κράτους· καὶ ἡ θεωρητικὴ ἢ ἐπιστημονικὴ πολιτικὴ τοὺς ὄρους, οἵτινες διέπουν τὸν πολιτικόν, τὸν δημόσιον βίον. Ἡ ἱστορία τοῦναντίον εὐρύνει τὴν ἔρευνάν της, ἐκτὸς τοῦ συγκεκριμένου α, β, γ, δ κλπ. κράτους καὶ εἰς τὰ ἄλλας ἐκδηλώσεις τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ, ἢ τοῦλάχιστον εἰς ἐκεῖνας, αἵτινες

ἀμεσώτερον συνδέονται πρὸς τὸ κράτος, ὡς εἶναι τὸ δημόσιον δίκαιον, ὁ οἰκονομικὸς βίος κλπ. Μὲ ἄλλας λέξεις τὸ πλάτος τῆς ἱστορίας εἶναι εὐρύτερον παρὰ τὸ πλάτος τῆς πολιτειολογίας καὶ τῆς πολιτικῆς.

Ἄλλὰ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ἀκόμη, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἱστορία ὡς ἱστορία πολιτικὴ ὑπὸ τὴν στενοτέραν τοῦ ὅρου ἔννοιαν ἐντοπίζει τὴν ἔρευναν τῆς μόνον εἰς τὴν παρακολούθησιν τῆς ἐξελίξεως τοῦ κράτους, ὁ τρόπος καὶ ἡ μέθοδος, κατὰ τὴν ὁποίαν πραγματεύονται τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον ἡ ἱστορία ἄφ' ἑνὸς καὶ ἡ πολιτειολογία καὶ ἡ πολιτικὴ ἄφ' ἑτέρου, εἶναι διάφοροι. Λίαν προσφυῶς χαρακτηρίζει τὴν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης διαφορὰν ὁ Heinrich von Treitschke παρατηρῶν: «Ἡ πολιτειολογία πρέπει νὰ ἀναζητήσῃ γενικὰς ἐννοίας τοῦ εἴδους. Ἡ ἱστορία τοῦναντίον δὲν δύναται νὰ ἀναχθῇ ἀπὸ τῶν ἐπὶ μέρος γεγονότων εἰς γενικὰς ἐννοίας καὶ νόμους, διότι ἐν αὐτῇ ἐπικρατεῖ ὁ ἀσυνείδητος, ὁ μὴ ὑπολογίσιμος παράγων, ἡ ὑπὸ περιορισμοὺς δηλ. ἐλευθέρου τοῦ ἀνθρώπου βούλησις»¹. Συμφώνως δὲ πρὸς τὸν ἀφορισμὸν τοῦτον τοῦ Treitschke ἡ πολιτειολογία καὶ ἡ πολιτικὴ ἐρευνοῦν τοὺς ὅρους τῆς ὑπάρξεως τῶν κρατῶν καὶ τοῦ πολιτικοῦ, τοῦ δημοσίου βίου, πρὸς τὸν σκοπὸν, εἶνα διὰ συγκρίσεως καὶ ἀφαιρέσεως ἀναχθῶν εἰς τοὺς γενικοὺς τύπους — νόμους ἢ κανόνας — τοὺς ἰσχύοντας διὰ πάντα τὰ κράτη καὶ χαρακτηρίσων τὰς ἀπὸ τῶν γενικῶν τούτων τύπων ἀποκλινοῦσας μορφὰς ὡς ἐξαιρέσεις. Ἡ ἱστορία τοῦναντίον παρακολουθοῦσα τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐπὶ μέρος συγκεκριμένων κρατῶν α, β, γ κλπ. ἐμμένει εἰς τὰ ἐπὶ μέρος γεγονότα, διότι εἶναι ἐν ἀδυναμίᾳ νὰ ἀναχθῇ ἀπὸ τούτων εἰς γενικοὺς τύπους καὶ νόμους, ἐφ' ὅσον εἰς τὰ γεγονότα, περὶ τὰ ὁποῖα ἀσχολεῖται, παρὰ τοὺς ἐξωτερικοὺς, τοὺς ὕλικους ὅρους τῆς ἱστορικῆς δημιουργίας — τὰς ἐκ τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος ἐπιδράσεις, τὰς ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς, τὰς οἰκονομικὰς σχέσεις κλπ. —, ἐπικρατεῖ ἡ ἀσταθῆς καὶ κυμαινομένη βούλησις τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ πολιτειολογία καὶ ἡ πολιτικὴ διὰ τῆς συγκριτικῆς καὶ ἀφαιρετικῆς μεθόδου, τὴν ὁποίαν χρησιμοποιοῦν, ἀνάγονται εἰς πορίσματα κενά, ἢ τοῦλάχιστον εἰς τὴν γνῶσιν κρατικῶν σκελετῶν, ἀπὸ τῶν ὁποίων λείπει πᾶν ἔχνος ζωντανῆς μορφῆς. Εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦναντίον ἕνεκα τῆς εἰδικευοῦσης μεθόδου, τὴν ὁποίαν χρησιμοποιεῖ, ἐνοικεῖ τὸ συγκεκριμένον, αἱ ζωντανὰ καὶ ἐναλλασσόμενα μορφὰι τοῦ πολιτικοῦ, τοῦ δημοσίου βίου.

Παρὰ τὰς διαφορὰς ὁμως, αἱ ὁποῖαι ὑπάρχουν μεταξὺ τῆς πολιτειολογίας καὶ τῆς πολιτικῆς ἄφ' ἑνὸς καὶ τῆς ἱστορίας ἄφ' ἑτέρου ὡς πρὸς τὸ πλάτος καὶ τὴν χρησιμοποιουμένην μέθοδον, αἱ ἐπιστῆμαι αὗται εἶναι συγγενεῖς πρὸς ἀλλήλας ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ὅτι ἐπικουροῦν ἀμοιβαίως τὸ ἔργον των.

¹ Heinrich Treitschke, Deutsche Geschichte im 19 Jahrhundert, 1889, μέρος 4, σελ. 469.

α) Ἡ ἱστορία ὑποβοηθεῖται καὶ προάγεται εἰς τὸ ἔργον τῆς ἐκ τῶν γενικῶν τύπων — νόμων ἢ κανόνων — εἰς τοὺς ὁποίους ἀνάγονται ἡ πολιτειολογία καὶ ἡ θεωρητικὴ ἢ ἐπιστημονικὴ πολιτικὴ ἐκ τῆς παρακολουθήσεως καὶ τῆς συγκρίσεως τῶν ἐπὶ μέρους κρατῶν κατὰ τὴν σημερινὴν κατάστασιν καὶ τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν των. Ἡ ἄλλως ἡ θεωρητικὴ γνῶσις τῶν ὄρων τῆς υπάρξεως τῶν κρατῶν καὶ τοῦ δημοσίου βίου, ἣν διδάσκουν ἡ πολιτειολογία καὶ ἡ θεωρητικὴ ἢ ἐπιστημονικὴ πολιτικὴ, ἀποτελεῖ διὰ τὸν ἱστορικὸν τὴν ἀπαραίτητον εἰδικὴν προπαιδεῖαν, τὴν ἐπιστημονικὴν πανοπλίαν, ἄνευ τῆς ὁποίας δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ἀποτελεσματικὴ ἔρευνα τῆς ἐξελιξέως τῶν ἐπὶ μέρους κρατῶν.

Ἄλλὰ καὶ ἀντιστρόφως ἡ σταθερὰ βῆσις καὶ ἡ ἀφετηρία, ἀφ' ἧς ἀφορμῶνται ἡ πολιτειολογία καὶ ἡ πολιτικὴ, εἶναι πρὸς τοῖς ἄλλοις τὸ συγκεκριμένον ὕλικόν, το ὁποῖον προσάγεται ἐκ τῆς ἐρεῦνης τῆς ἱστορίας.

Διὰ τὴν πολιτειολογίαν, ἣτις, κατὰ τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα, ἀναφέρεται εἰς τὸ παρὸν καὶ τὸ παρελθόν, ἡ συνδρομὴ τῆς ἱστορίας εἶναι περισσότερον προφανῆς. Οἱ γενικοὶ τύποι περὶ τῆς προελεύσεως, τῶν σκοπῶν, τῶν γνωρισμάτων τοῦ κράτους κλπ., εἰς οὓς ἀνάγεται ἡ πολιτειολογία, εἶναι κυρίως ἀφαίρεσις ἀπὸ τῶν ἀντιστοιχῶν ἰδιοτήτων καὶ σκοπῶν τῶν κρατῶν τοῦ παρόντος καὶ τῶν κρατῶν κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν των.

Ἐξ ἄλλου δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι μετέχει ὑπερβολῆς ἡ γνώμη τοῦ ἀγγλοῦ πολιτικοῦ J. R. Seely, ὅτι ἡ ἱστορία εἶναι ἡ πηγὴ διδαγμάτων διὰ τὸν πολιτικὸν βίον, εἶναι ὁ γνώμων τῆς πολιτικῆς¹. Παρὰ ταῦτα ὅμως οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῆ, ὅτι καὶ ἡ πολιτικὴ, ἡ θεωρητικὴ ἢ ἐπιστημονικὴ καὶ ἡ πρακτικὴ, ἂν καὶ ἀναφέρονται εἰς τὸ μέλλον, κατατείνουσι δηλ. εἰς τὴν δημιουργίαν νέας πολιτικῆς πραγματικότητος, νέων πολιτικῶν ἀξιῶν, εὐρίσκονται πολλάκις εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ στηριχθοῦν ἐπὶ τοῦ παρελθόντος. Ἡ ἄλλως τόσον ἡ θεωρητικὴ ἢ ἐπιστημονικὴ πολιτικὴ κατὰ τὴν ὑποτύπωσιν τῶν θεμελιωδῶν σκοπῶν, τοὺς ὁποίους πρόκειται νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ κράτος, ὅσον καὶ ὁ πολιτικός, ὅστις θέλει νὰ δημιουργήσῃ τι τὸ ἔμμονον καὶ διαρκές, ἔχουν ἀνάγκην τῆς συνδρομῆς τῆς ἱστορίας. Οἱ θεμελιώδεις σκοποὶ, τοὺς ὁποίους πρόκειται νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ κράτος, εἶναι κατὰ μέγα μέρος ἡ συνέχεια, ἢ ἡ συμπλήρωσις τῶν σκοπῶν, οἷτινες ἀψηφίσαν αὐτὸ εἰς τὸ παρελθόν καὶ ἐπραγματοποιήθησαν ἐν τῷ παρελθόντι, ἢ διατυποῦνται ἐπὶ τῇ βῆσει κριτικῆς ἐρεῦνης τοῦ παρελθόντος, τῆς ἱστορίας, ὑπὸ τῆς ὁποίας καταδεικνύεται, κατὰ πόσον πράξεις ἱστορικῶν προσώπων ἐπέτυχον ἢ ἥστόχησαν τοῦ ἐπιδιωχθέντος, ἢ ἄλλων ἀξιολόγων σκοπῶν. Ἄλλὰ καὶ ὁ πολιτικός κατὰ τὴν προσπάθειάν του πρὸς μεταβολὴν τῆς δεδομένης πολιτικῆς πραγμα-

¹ J. R. Seely, Introduction to political science, 1908, σελ. 79.

τικότητος καὶ τὴν δημιουργίαν νέας, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἐφοδίων, δημιουργικῆς ἰκανότητος, βαθείας γνώσεως τῶν θεσμῶν τοῦ κράτους καὶ τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς ἄλλα κράτη κλπ., εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐμφορῆται ἰσχυροῦ ἱστορικοῦ πνεύματος. Εἰδικῶς δὲ τοῦ μέλλοντος ἢ πρόγνωσης, ἥτις εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιότερων καὶ τῶν ὑψηλοτέρων λειτουργιῶν τῆς πολιτικῆς, δὲν προϋποθέτει ἀπλῶς τὴν βαθεῖαν γνώσιν τῶν κοινωνικῶν δυνάμεων καὶ τὴν ψυχολογικὴν ἀντίληψιν τῶν κρατουσῶν τάσεων τῆς ἐποχῆς, ἀλλὰ ἐξαρτᾶται πρὸς τούτοις καὶ ἀπὸ τὴν κατὰ διαίσθησιν ἐφαρμογὴν ἱστορικῶν ἀναλογιῶν.

β) Ἀπὸ τὰς τάξεις τῶν πολιτικῶν προῆλθον καὶ προέρχονται σπουδαῖοι ἐργάται τῆς ἱστορικῆς ἐπιστήμης. Κατὰ πάσας δηλ. τὰς ἐποχὰς ἄνδρες πολιτικῶς δρασαντες ἐπεχείρησαν κατὰ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς των νὰ ἐξεικονίσουν τὰς πολιτικὰς μεταβολάς, εἰς τὰς ὁποίας οἱ ἴδιοι συνήρῃσαν. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται, ὅτι ὁ Θουκυδίδης, ὁ Ξενοφῶν, ὁ Ἰούλιος Καίσαρ, ὁ Πολύβιος, ὁ Τάκιτος, ὁ Machiavelli, ὁ Macaulay, ὁ Grotius, ὁ von Sybel, ὁ Guizot, ὁ Hanotaux καὶ ἄλλοι εἶναι πολιτικοὶ καὶ ἱστορικοὶ συγχρόνως. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ ἱστορία, ἡ ὁποία γράφεται ὑπὸ τῶν πολιτικῶν, κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Bismarck, εἶναι ἓν εἶδος δημοσιογραφίας, ὅπλον πνευματικόν, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον συγκεκαλυμμένως στρέφεται ἐναντίον τῶν ἰδίων πολιτικῶν ἀντιπάλων, ἢ ἀποτελεῖ τὴν ἄμυναν καὶ τὴν δικαιολογίαν τῶν ἰδίων πολιτικῶν πράξεων. Εἰς ταῦτα πρέπει νὰ προστεθῆ, ὅτι, ἀφ' ὅτου ἡ ἱστορία διεμορφώθη εἰς ἐπιστήμην μὲ ἰδίαν ἀρχὰς καὶ μὲ ἰδίαν μέθοδον, οἱ συγγράφοντες ἱστορίαν πολιτικοί, εἰς τὴν φροντίσιν νὰ προσοικειωθῶν τὰς θεωρητικὰς ἀρχὰς καὶ τὴν μέθοδον αὐτῆς, εἶναι μᾶλλον ἐρασιτέχναι. Παρὰ ταῦτα ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παραγνωρισθῆ, ὅτι ἡ γραφομένη ὑπὸ τῶν πολιτικῶν ἱστορία μετέχει τῆς ζωῆς, διότι ἐκθέτει τὰ πολιτικὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα οἱ ἴδιοι ἐπέζησαν, ἢ εἰς τὰ ὁποῖα συνήρῃσαν.

N. ΒΛΑΧΟΣ

Βιβλιογραφία. Ernst Bernheim, Lehrbuch der historischen Methode und der Geschichtsphilosophie, Leipzig 1908. Τοῦ αὐτοῦ, Einleitung in die Geschichtswissenschaft, Berlin und Leipzig 1926 (Sammlung Göschen, No 270). W. Bauer, Einführung in das Studium der Geschichte, Leipzig 1921. Friedrich Meinecke, Die Entstehung des Historismus, München und Berlin 1936. Johann Gustav Droysen, Historik, München und Berlin 1937. Heinrich Rickert, Die Grenzen der naturwissenschaftlichen Begriffsbildung, Tübingen 1921. Georg Jellineck, Allgemeine Staatslehre, Berlin 1921. Δημητρίου Βεζανῆ, Γενικὴ Πολιτειολογία, μέρος α', ἐν Ἀθήναις 1951. Ἡλία Κυριακοπούλου, Πολιτικὴ (Ἀρχεῖον τῶν Κοινωνικῶν καὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν Δημητρίου Καλιτσούνακη, τόμος 7, τεῦχος Α', σελ. 30 καὶ ἐξῆς). Heinrich von Treitschke, Politik, Leipzig 1897.